

De passer på vores vejvisersten, men én bestemt sten skaber undren.

Lauget for vejvisersten i Syddjurs sørger for at bevare vores kulturarv i vejkanterne, og imens de håber på flere medlemmer, så giver én bestemt sten hovedbrud.



Ilse Iversen er sammen med sin mand frivillig ved Vejviserstenlauget i Syddjurs. De mangler medlemmer, og imens de efterlyser dem, efterlyser de også viden om netop denne sten, der står ved Det gamle rådhus i Ebeltoft. Ved du noget...

De står flere steder i det østjyske og vidner om tiden før automobiler. Særligt i Syddjurs præger de rød-hvide vejvisersten vejkanterne. Det skyldes en gruppe frivillige, der har dedikeret sig til at vedligeholde kulturarven, der siden starten af 1900-tallet har været både gemt og glemt.

Vejvisersten, også kendt som milesten, er forgængere til moderne vejskilte, og i Syddjurs startede en gruppe frivillige i 2013 arbejdet med at eftersøge, finde og istandsætte næsten 80 sten, som de fortsat et par gange om året besøger, rydder græs omkring og maler op, hvis nødvendigt.

I dag rangerer lauget under Museumsforeningen for Ebeltoft og Omegn, og fordi langt det største arbejde med at finde stenene er overstået, så tæller lauget i dag reelt kun to aktive medlemmer, nemlig ægteparret Ilse og Thomas Iversen.

EKSEMPLER PÅ KENDTE VEJVISERSTEN I ØSTJYLLAND:

- **Feldballe Milesten:** Denne sten ligger ved den gamle landevej på Djursland mellem Rønne og Ebeltoft. Det er en klassisk milesten fra slutningen af 1700-tallet, der angiver afstanden til nærmeste by.
- **Egåvej Milesten:** Ligger i nærheden af Aarhus og markerer afstanden til byen. Denne milesten er også fra 1700-tallet og er et typisk eksempel på de sten, der blev opsat langs de vigtigste hovedveje i Østjylland.
- **Grenaa-Randers Vejvisersten:** På vejen mellem Grenaa og Randers findes der stadig flere bevarede vejvisersten, som blev brugt til at guide rejsende langs den vigtige rute.



Væk er de røde bogstaver, men så snart den hvide maling er tør, maler Ilse Iversen dem op igen, så stenen får sit oprindelige udtryk.

I septembersolen står Ilse bøjet over en vejvisersten i den restaurerede gårdhave bag Det Gamle Rådhus i Ebeltoft. Det er den, der giver lauget hovedbrud, men det vender vi tilbage til. Hun åbner spanden med hvid maling, misser med øjnene og sætter penslen på granitblokken. Få minutter efter er der malet en hvid firkant hele vejen rundt, og bogstaverne, der før trådte tydeligt frem, kan nu kun skimtes som fordybninger.

Når den hvide maling er tør, hiver hun den røde farve frem og tegner bogstaverne op, så der igen kommer til at stå 'Grenaa' og 'Aarhus'.

TRIST SKÆBNE

Særligt i 1700-tallet og 100 år frem skød de op landet over for at vejlede rejsende i hestevogne og til fods på de lange landeveje. Stenene varierer i udformning, men typisk er de høje og markeret med indhugget tekst i form af bynavne, afstand og pile, der peger i den retning, man skulle rejse.

I en forordning fra 13. december 1793 blev der formentlig for første gang opstillet nationale standarder for vejvæsenet.

Her stod:

»Hvor fleere Veje møder hinanden, der sættes Vejvisere, på hvilke tydeligen maa tegnes, hvorhen enhver af Vejene fører.»

Med bilismens fremkomst omkring 1920'erne blev de granithuggede vejvisersten afløst af moderne metalskilte, som var lettere at se fra en bil i fart.



Jørgen Nyhuus og Morten Jensen fra museumsforeningen sammen med de frivillige stenpassere Ilse og Thomas Iversen i midten. De søger svar på, hvordan vejviserstenen foran dem er endt i museumsgården, og hvor den har stået før.

De sidste eksisterende vejvisersten blev formentlig sløjft i 1960'erne, og siden da har de lidt en trist skæbne. Det skete også i Syddjurs, indtil biolog, Ph.d., og formidler Jens Reddersen, i dag ansat ved Naturpark Mols Bjerger, satte fokus på stenene og i samarbejde med kommunen, Lokalkiv Mols og Adresseavisen Syddjurs startede indsamling og registrering af oplysninger om vejvisersten i lokalområdet.

Hovedparten af de sten, der er fundet under projektet i Djursland-området, stammer sandsynligvis fra perioden 1830 til 1900. Gamle vejvisersten ligger ofte skjult og glemt i vejkanter, væltede, dækket af jord eller overgroet af vegetation. På grund af deres betydelige vægt, blev de sjældent rejst igen, når de faldt om, og i stedet for skubbet ud til siden.

Der ligger sandsynligvis stadig mange sten gemt i rabatter rundt om i landet

Men ikke i Syddjurs.



Den mystiske vejvisersten før. ...og efter Ilse Iversen kom forbi.

HVOR STOD STENEN

Mens malingen tørrer, kører Ilse og Thomas Iversen ud til en anden vejvisersten ved Ebeltoft. Bag i bilen har de en buskrydder og en børste. De meldte sig til lauget efter en avisartikel, hvor man søgte flere medlemmer. Nu er det dem, der efterlyser flere kolleger til opgaven med at vedligeholde stenene, som både de, museumsforeningen og Kulturarvsstyrelsen kalder en kulturarv.

I følge Museumsloven tilhører de kategorien fredede fortidsminder.

»Det giver mening, at bevare dem. De hører til vores historie, og så er det jo sjovt, at man sådan bliver mindet om den, mens man kører tur. Jeg tror, der er mange, som ikke kender historien bag, der ikke rigtigt lægger mærke til dem, men når første man begynder at få øje på dem, så opdager man dem alle steder,« siger Ilse Iversen.



Ilse Iversen viser stolt sin tykke mappe frem med oversigt over alle vejvisersten i Syddjurs. Cirka 80 er der, og dem passer hun og hendes mand, men de kunne godt bruge noget hjælp.

Hun og hendes mand nyder det frivillige arbejde og ikke mindst de reaktioner, de får fra folk, som kommer forbi, når de står og arbejder ved stenene.

»Så får vi en snak, og de roser vores arbejde. Der er i det hele taget meget respekt. Vi oplever aldrig, at stenen bliver udsat for hærværk, graffiti eller lignende.«

Parret har fuldstændigt styr på alle stenene i kommunen, forklarer de og viser stolt en mappe frem med en grundig oversigt over hver sten. Men lige netop den i museumsgården i Ebeltoft er lidt et mysterium. Ikke bare for Ilse og Thomas, men også - og måske i særdeleshed - for museumsforeningen, som lauget hører under i dag.

Formand Jørgen Nyhuus forklarer:

»Stenen her har stået et sted i eller ved Ebeltoft ved en skillevej, der førte til henholdsvis Grenaa og Aarhus. Men hvor? Og hvordan og hvorfor er den kommet derfra og ind i museets varetægt?«

Det har både Museum Østjylland, der står bag Det Gamle Rådhus, Jens Reddersen og byens lokalarkiv ihærdigt forsøgt at finde svar på, men det er ikke lykkedes.



I gården bag museet det gamle Rådhus i Ebeltoft står en vejvisersten trygt og godt. Men det er slet ikke der, den hører til.

»Vi i museumsforeningen tror mest på, at den har stået ved Nørreport herinde i byen, men Jens Reddersen tror, den har stået ved Nøset ved Egsmark uden for byen. Hvis nogen ved noget, og også om hvordan den er kommet herind på museet, så hører vi det meget gerne.«

Fordi stenen nu står i museumsgården, så er den en museumsgenstand og kan ikke flyttes. Derfor vil den nu indgå som en del af udstillingen, og måske vil der blive sat en infotavle op i gården om vejviserstenenes historie og betydning for den danske - og ikke mindst syddjurske - kulturarv.

Er din interesse for stenene blevet vakt, så er det bare at finde buskrydderen frem, rense malerpenslerne og kontakte Vejviserstenlauget.